

УДК 338.45:62

JEL H70, O10

DOI 10.32782/2786-765X/2025-11-27

Павловський С.А.доктор медичних наук, професор,
директор,КНДУ «Науково-дослідний інститут
соціально-економічного розвитку міста»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4087-6256>**Могилевська О.Ю.**доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки, підприємництва, менеджменту,Київський міжнародний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8482-7950>**Куриленко О.В.**здобувач третього рівня вищої освіти,
Європейський університетORCID: <https://orcid.org/0009-0004-7900-8765>**Настопиров В.І.**здобувач третього рівня вищої освіти,
Київський міжнародний університетORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3603-401X>

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

У статті розглянуто економічну оцінку повоєнного відновлення підприємництва машинобудівної галузі України. Авторами зазначено, що машинобудівний сектор України, тісно пов'язаний із галуззю інформаційних технологій, є ключовим драйвером інновацій та економічного зростання. Історично сформована база важкої промисловості забезпечує потужний потенціал у виробництві гірничого, транспортного, енергетичного, аграрного та оборонного обладнання. Попри значні ресурси, географічні переваги та кваліфіковані кадри, повномасштабне вторгнення Росії спричинило глибоку кризу: знищення виробничих потужностей, руйнування логістики, кадровий дефіцит і втрату ринків збуту. Галузь зазнала як прямих, так і масштабних непрямих збитків, що вимагає комплексної стратегії відновлення. Запропонована авторами модель «Смарт-реконструкції на основі територіальних громад» поєднує централізовані інвестиції з місцевою ініціативою та ґрунтується на трьох фундаментальних рівнях: безпековому, макрофінансовому та інституційному. Пріоритетними напрямками відновлення визначено: оборонно-промисловий комплекс, енергетичне та аграрне машинобудування, транспортну інфраструктуру, інтеграцію в європейські виробничі ланцюги. Авторами доведено, що стратегія передбачає залучення міжнародної допомоги, приватних інвестицій, розвиток R&D, модернізацію виробництва і створення умов для технологічного стрибка. Очікуваний ефект це перехід від сировинної до високотехнологічної економіки, зростання експорту продукції з високою доданою вартістю, підвищення стійкості економіки та соціальної згуртованості. Успіх моделі залежить від прозорого управління, верховенства права та інвестицій у людський капітал, що дозволить не лише відновити, а й модернізувати підприємництво машинобудівної галузі, зробивши його основою повоєнного розвитку України.

Ключові слова: економічна оцінка, підвищення ефективності, повоєнне відновлення, підприємництво, машинобудівна галузь України, інновації, економічне зростання, оборонно-промисловий комплекс, транспортна інфраструктура, європейські виробничі ланцюги, міжнародна допомога, приватні інвестиції.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна в Україні завдала значної шкоди промисловому потенціалу країни, зокрема її стратегічно важливій галузі – машинобудівному комплексу. Зруйновані виробничі потужності, порушені логістичні ланцюги, втрата висококваліфікованих кадрів, релокація підприємств і обмежений доступ до інвестицій створили серйозні виклики для подальшого функціонування та розвитку цієї галузі.

Водночас саме машинобудування є ключовою ланкою економіки, здатною забезпечити технологічну незалежність держави, відновлення інфраструктури, модернізацію інших секторів і зростання експорту з високою доданою вартістю.

У післявоєнний період відновлення підприємництва машинобудівної галузі України стає критично важливим як з точки зору національної економічної безпеки, так і з огляду

на необхідність структурної трансформації української економіки. Ефективне планування процесів відновлення потребує науково обґрунтованої економічної оцінки з урахуванням обсягів втрат, ресурсних можливостей, інвестиційної привабливості, пріоритетних напрямів розвитку та потенціалу інтеграції у глобальні виробничі ланцюги.

Таким чином, дослідження економічної оцінки повоєнного відновлення галузей машинобудівного комплексу України є вкрай актуальним, оскільки воно дозволяє визначити оптимальні механізми відновлення, обґрунтувати потреби у фінансуванні, сформувати пріоритети державної політики та залучити стратегічних інвесторів. Отримані результати сприятимуть відновленню промислової могутності України та зміцненню її позицій на світовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитком машинобудівних підприємств займаються вчені з різних напрямів. В.С. Ніценко дослідив потенціал виробників сільськогосподарської техніки в Україні. В.В. Єременко зосереджується на основних проблемах галузі, що тривають роками. А.В. Державська та П.В. Круш відзначають низьку конкурентоспроможність, слабкий фінансовий стан і негативне сальдо зовнішньої торгівлі машинобудівною продукцією. Л.В. Соколова та О.В. Стойка підкреслюють потребу відновлення зв'язків із суміжними галузями і модернізації бази. О. Ходирева констатує втрату інноваційного потенціалу та стійкості. Н.Г. Пігуль і Є.І. Пігуль через PEST-аналіз виявили проблеми з основними фондами, фінансовою стабільністю, залежністю від імпорту і високими тарифами. Г.О. Сокотун додає низьку кваліфікацію персоналу та недостатні інвестиції. Л.М. Сакун і В.С. Ніценко наголошують на необхідності антикризового управління, диверсифікації виробництва, реструктуризації боргів і здешевлення кредитів для відновлення галузі [6–14].

Метою статті є особливості економічної оцінки повоєнного відновлення галузей машинобудівного комплексу України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Машинобудівний сектор у поєднанні з галуззю інформаційних технологій формує один із найперспективніших напрямів економіки, який володіє значним потенціалом для створення й впровадження інновацій у товарній, технічній та технологічній сферах. У сучасних умовах глобальної економіки саме такі інновації відіграють ключову роль у забезпеченні сталого економічного зростання та розвитку соціуму в будь-якій країні.

Стратегічну значущість розвитку машинобудування підтверджує його зростаюча частка в структурі переробної промисловості більшості розвинених країн Європейського Союзу.

Україна, маючи історично сформовану базу важкої промисловості, зберігає потужний машинобудівний потенціал, що залишається одним із основних рушіїв національного економічного розвитку. Галузь охоплює широкий спектр підприємств, які спеціалізуються на виробництві гірничого обладнання, сільськогосподарської техніки, рухомого складу залізниць, верстатів, газових турбін, авіаційних двигунів, а також устаткування для легкої та харчової промисловості.

Розвитку українського машинобудування сприяє низка чинників: наявність значних запасів сировини, розвинений металургійний сектор, географічна концентрація виробництв поблизу джерел сировини, а також кадровий потенціал, який щороку поповнюється близько 10 тисячами випускників профільних освітніх закладів. Розгалужена транспортна інфраструктура України забезпечує ефективний доступ до основних експортних ринків Європи, Азії та Близького Сходу.

Хоча в минулому українське машинобудування мало тісні зв'язки з країнами СНД, останніми роками спостерігається активна переорієнтація на нові ринки. Потенціал експорту й нарощення виробництва залишається значним, зокрема в контексті приватизації великих державних підприємств, що спеціалізуються на виробництві техніки важкого призначення.

Як високотехнологічна галузь, машинобудування потребує постійного оновлення та модернізації. Основними напрямками реформ у секторі є впровадження передових виробничих технологій, удосконалення ресурсного забезпечення та оновлення матеріально-технічної бази.

Машинобудування охоплює як металообробку, так і важке машинобудування, що включає низку суміжних підгалузей, пов'язаних спільними технологіями та сировинною базою. Основними ринками збуту української машинобудівної продукції нині виступають Польща, Чехія, Естонія, Литва, Румунія, Латвія, Болгарія та Молдова.

Продукція машинобудівного комплексу є фундаментом розвитку інших секторів економіки, які формують єдиний технологічний ланцюг. Таким чином, промислове машинобудування в Україні вирізняється високим рівнем диверсифікації, розгалуженою мережею спеціалізованих підприємств і здатністю

стимулювати інноваційні процеси в національній економіці.

Від початку повномасштабної війни машинобудування залишалося однією з проблемних галузей, де спостерігалися низькі темпи відновлення виробництва. За даними Держстату України, машинобудівна галузь скорочувала виробництво впродовж 2022 року, також незначне падіння зафіксовано на початку 2024 року. Ймовірно, це пов'язано з тим, що машинобудівні підприємства не змогли забезпечити нові ринки збуту, зокрема знайти заміну експорту в країни СНД.

Машинобудування від початку війни залишалося однією з проблемних галузей, де спостерігалися низькі темпи відновлення виробництва. Індекс змін виробництва в серпні 2024 для машинобудівної галузі становив 0,03 (0,02 у липні, 0,15 у червні та -0,03 у травні). Для порівняння, на рівні країни Індекс змін виробництва знизився з 0,26 у квітні до 0,12 у серпні, при цьому демонструючи переважно вищий результат порівняно з машинобудуванням. Частка підприємств машинобудування, які нарощували обсяги виробництва, у серпні 2024 року становила 32,4%, водночас, частка тих, хто скоротив обсяги виробництва – 29,7%, а не змінювали обсяги виробництва – 37,8% представників галузі. Машинобудування, перебуваючи в кризовому стані, могло менше відчувати відключення електропостачання, які більш суттєво вдарили на темпи росту виробництва влітку 2024 року в інших галузях.

Повномасштабне вторгнення завдало нищівного та комплексного удару по українському машинобудуванню, ядром якого історично були промислові гіганти сходу та півдня країни. Прямі збитки, що оцінюються в мільярди доларів, є лише вершиною айсберга, адже головна шкода полягає у руйнуванні самої структури галузі. Фізичне знищення цілих виробничих комплексів у Харкові, Краматорську та Миколаєві означало не просто втрату цехів, а й унікального, часто незамінного обладнання, що призвело до втрати конкретних технологічних спроможностей. Цю проблему поглибили атаки на енергетичну інфраструктуру, які паралізували енергоємне виробництво.

Цей фізичний колапс миттєво спричинив розрив «артерій» промисловості, а саме їх логістичних ланцюгів. Підприємства втратили доступ до сировини зі сходу і були змушені шукати дорожчих постачальників у Європі, а блокада морських портів кардинально ускладнила та здорожчала експорт великогабаритної продукції. Відповіддю на

це стала релокація понад 700 підприємств у безпечніші регіони, що стало безпрецедентним кроком, який дозволив врятувати частину потенціалу, але водночас призвів до втрати ефективності та, що найважливіше, ключових кадрів, адже не всі спеціалісти змогли переїхати.

Це оголило найглибшу проблему – гострий дефіцит людського капіталу. Мобілізація кваліфікованих технічних спеціалістів та міграція їхніх родин створили кадровий голод, який став головним гальмом для галузі у 2024–2025 роках і загрожує розривом поколінь у інженерних професіях.

Незважаючи на це, українське машинобудування продемонструвало надзвичайну стійкість. Вона проявляється у гнучкості малих та середніх підприємств, що швидко адаптувалися до потреб фронту, та у перетворенні оборонно-промислового комплексу (ОПК) на потужний локомотив інновацій. Саме ОПК сьогодні стимулює розвиток суміжних галузей і стає центром для розробки нових технологій, які в майбутньому стануть основою для модернізації всієї промисловості країни.

Найбільш актуальним завданням для формування і вдосконалення діяльності будь-якого підприємства є пошук чинників, які можуть створити стратегічний фундамент для його стійкого розвитку в умовах нестабільності зовнішнього середовища. Такий стратегічний фундамент ґрунтується на ухваленні управлінських рішень, які спрямовані на створення позитивного іміджу підприємства, зростання конкурентоспроможності продукції, формування лояльності споживачів, нарощування інноваційного потенціалу та інвестиційної привабливості підприємства. Базисом успішного розвитку підприємства в стратегічній перспективі є його маркетингова стійкість [3].

Можна виділити наступні функціональні складові стратегічної маркетингової стійкості вітчизняного промислового підприємства:

- фінансова стійкість – здатність підприємства працювати з високим рівнем рентабельності, підтримувати оптимальний рівень ліквідності та платоспроможності, можливість мати джерела забезпечення стабільного прогресивного розвитку;

- виробнича стійкість – здатність підприємства підтримувати виробничий потенціал на рівні, що дозволяє забезпечити беззбитковий обсяг виробництва та безперебійний процес виготовлення продукції з низьким відсотком браку і виробничих втрат, враховуючи потреби ринку;

– соціальна стійкість – здатність підприємства підтримувати низький рівень плинності кадрів та високий мотиваційний потенціал;

– екологічна стійкість – взаємозв'язок економіки підприємства, його екологічної безпеки та мінімізації шкідливого впливу господарської діяльності на навколишнє середовище;

– управлінсько-організаційна стійкість – здатність керівників підприємства підтримувати високий рівень організаційної роботи та управління на підприємстві [5].

Після офіційного проголошення Концепції стійкого розвитку на асамблеї ООН в 1991 р. використання інструментів маркетингу стійкості для стимулювання стійкого споживання стало однією з ключових характеристик стратегій більшості промислових компаній.

Комплексна економічна оцінка повоєнного відновлення машинобудівного комплексу має спиратися на перевірені міжнародні методології, як-от Post-Conflict Needs Assessment (PCNA), адаптовані до унікальних українських реалій. Цей підхід складається з трьох ключових етапів.

Перший етап – це всебічна оцінка збитків, яка поділяється на дві категорії. Прямі збитки є найбільш очевидними – це вартість фізично зруйнованих або пошкоджених активів, таких як будівлі, верстати та транспорт, що розраховується шляхом прямих обстежень та аналізу супутникових знімків. Однак значно більший обсяг становлять непрямі втрати, що є складним для підрахунку «економічним айсбергом». Вони включають упущену вигоду через зупинку виробництва, руйнування напрацьованих роками ринків збуту, зниження продуктивності через розірвані логістичні ланцюги, колосальні додаткові витрати на релокацію та, що найважливіше, довгострокові втрати людського капіталу.

Другий етап – це моделювання сценаріїв відновлення, що дозволяє спрогнозувати різні траєкторії розвитку. Базовий сценарій екстраполює поточні тенденції, спираючись на вже існуючі державні програми та прогнозовану міжнародну допомогу. Оптимістичний сценарій, що є цільовим, передбачає синергію кількох факторів: швидке залучення значних приватних інвестицій, успішне впровадження антикорупційних та судових реформ, глибоку інтеграцію в європейські виробничі ланцюги та реалізацію інноваційного потенціалу. На противагу йому, песимістичний сценарій враховує ризики затяжного конфлікту, недостатнього фінансування та збереження внутрішніх структурних проблем, що призведе до повільної та фрагментарної відбудови.

Третій, підсумковий етап – це розрахунок конкретних інвестиційних потреб. Згідно з останньою оцінкою RDNA (Rapid Damage and Needs Assessment), загальні потреби України на відбудову перевищують 500 мільярдів доларів, з яких понад 64 мільярди припадає на сектор торгівлі та промисловості [1]. Важливо розуміти, що ці кошти необхідні не просто для відновлення зруйнованих потужностей до їхнього довоєнного стану, а для стратегічної модернізації обладнання та впровадження нових технологій, що дозволить побудувати більш стійкий та конкурентоспроможний промисловий комплекс.

Повоєнне відновлення машинобудівного комплексу України не означає повернення до застарілої довоєнної структури, а є унікальною можливістю для стратегічної перебудови економіки. Пріоритет має бути наданий тим галузям, що діють як економічні мультиплікатори, тобто кожна інвестована гривня в які створює ланцюгову реакцію попиту в суміжних секторах, а також мають значний експортний потенціал та критичне значення для національної безпеки.

Центральне місце в цій стратегії посідає оборонно-промисловий комплекс (ОПК). В умовах війни він уже перетворився на головний центр інновацій країни. Інвестиції в ОПК – це прямий шлях до зміцнення обороноздатності, але їхній ефект значно ширший. Розробка та виробництво сучасної військової техніки, від дронів до бронемашин, стимулює розвиток металургії, радіоелектроніки, IT-сектору та хімічної промисловості. Технології подвійного призначення, розроблені для армії, згодом знаходять застосування в цивільних галузях, а прямий внесок ОПК у ВВП країни найближчими роками може перевищити 5%, ставши потужним драйвером зростання.

Наступним ключовим напрямком є енергетичне машинобудування. Систематичні атаки на енергетичну інфраструктуру створили колосальний внутрішній попит на обладнання для відновлення ТЕЦ та АЕС. Та що більш важливо, це дало поштовх до повної модернізації та децентралізації енергосистеми. Перехід до моделі розподіленої генерації мережі менших, більш захищених електростанцій та когенераційних установок формує довгостроковий ринок для українських виробників турбін, генераторів, трансформаторів та обладнання для відновлюваних джерел енергії.

Третьою опорою є сільськогосподарське машинобудування. Будучи глобальним аграрним гравцем, Україна має унікальну

можливість перейти від експорту сировини до експорту технологій. Розвиток власного виробництва сучасної агротехніки, зокрема обладнання для точного землеробства розумних комбайнів, тракторів, дронів та роботизованих систем – не лише зменшить залежність аграріїв від дорогого імпорту, але й підвищить ефективність АПК та створить новий потужний експортний напрям продукції з високою доданою вартістю.

Четвертим пріоритетом є транспортне машинобудування. Масштабна відбудова мостів, доріг та інфраструктури автоматично створює попит на тисячі одиниць нової техніки: локомотивів, вантажних вагонів, автобусів та комунальних машин. Стратегічним вектором тут є інтеграція в європейську транспортну мережу TEN-T, зокрема проєкт переходу на євроколію. Це відкриває для українських виробників, за умови їх переходу на стандарти ЄС, величезний ринок Європи.

Залучення капіталу для реалізації цих амбітних планів є головним викликом і вимагає багатоканальної фінансової стратегії. По-перше, це міжнародна допомога та репарації це кошти від партнерів у рамках таких програм, як Ukraine Facility від ЄС, та, в перспективі, конфісковані російські активи, які стануть основою для відбудови. По-друге, це державні програми стимулювання, як-от програма компенсації частини вартості за закупівлю вітчизняної техніки, що створює гарантований внутрішній попит. Третім, і найважливішим для технологічного ривка, джерелом є прямі іноземні інвестиції (ПІІ). Для їх залучення в умовах ризиків Україна впроваджує конкретні механізми: страхування воєнних ризиків через міжнародні агентства, створення індустріальних парків з пільговим оподаткуванням та реалізація прозорих проєктів державно-приватного партнерства.

Однак на шляху до реалізації цієї стратегії стоять ключові ризики. Першочерговим є безпековий фактор, адже без надійного захисту ППО жоден великий інвестор не ризикне капіталом. Другим викликом є корупція, яка може підірвати довіру партнерів; її подолання через прозорі процедури та дієву судову систему. Третій ризик – регуляторні бар'єри, адже для виходу на ринки ЄС необхідна складна, але обов'язкова гармонізація українського законодавства та технічних стандартів з європейськими. І, нарешті, найглибша проблема це кадровий голод. Без системних інвестицій у професійну освіту, створення сучасних навчальних центрів та програм перекваліфікації дефіцит кваліфікованих інженерів та робітників може стати головною перешкодою

для зростання, навіть за наявності фінансування та технологій.

Отже, повоєнне відновлення України – це виклик історичного масштабу, який вимагає не просто значних ресурсів, а й нової філософії відбудови. Сліпе копіювання моделей минулого, включно з класичним «Планом Маршалла», є недостатнім для реалій ХХІ століття та унікальних українських обставин.

Україні потрібна гнучка, людиноцентрична та технологічна модель, що не просто відбудує зруйноване, а закладе основи для сильної, стійкої та сучасної європейської держави. Саме такою є модель «Смарт-реконструкції на основі територіальних громад» (рис. 1) – це гібридний підхід, що поєднує стратегічні централізовані інвестиції з децентралізованою ініціативою, спираючись на цифрову трансформацію та пріоритет людського капіталу [4].

В основі будь-якого успішного відновлення лежить непорушний трирівневий фундамент, без якого будь-які зусилля будуть марними. Перший і головний рівень – безпековий. Отримання довгострокових, залізобетонних гарантій безпеки від міжнародних партнерів є абсолютною передумовою, що створює «парасольку» для інвестицій та повернення людей. На цій основі зводиться другий рівень – макрофінансовий, що забезпечує

Рис. 1. Модель «Смарт-реконструкції на основі територіальних громад»

Джерело: складено авторами на основі узагальнення досліджень

стабільність гривні, контрольовану інфляцію та прогнозовану економічну політику завдяки підтримці МВФ та незалежності НБУ. Третій, цементуючий рівень – інституційний. Це завершена антикорупційна та судова реформи, що гарантують верховенство права та захист інвесторів, а також забезпечують повну прозорість відбудови через цифрові екосистеми на кшталт DREAM [2]. Саме цей фундамент створює головний капітал – довіру. На цьому міцному фундаменті паралельно зводяться чотири стовпи відновлення.

Перший стовп – це децентралізована відбудова «знизу-вгору», що кардинально змінює парадигму управління, де ключова роль надаватиметься місцевим громадам. Через власні Агенції Відновлення вони самостійно формують проекти, відповідаючи на реальні потреби мешканців та бізнесу, і представляють їх донорам та інвесторам на єдиній цифровій платформі. Це стимулює місцеву ініціативу та забезпечує справедливий розподіл ресурсів.

Другий стовп – це стратегічні інвестиції в «людину та інновації». Цей підхід свідомо відмовляється від простого відновлення старих заводів на користь побудови економіки знань. Він передбачає масштабні інвестиції в сучасну професійно-технічну освіту, програми перекваліфікації для ветеранів та ВПО, а також створення національного фонду для фінансування досліджень та розробок (R&D) у пріоритетних галузях. Мета такого фонду є залучення світових технологічних компаній до відкриття R&D-центрів в Україні.

Третій стовп – це пріоритетна перебудова промисловості, що фокусує ресурси на секторах з максимальним мультиплікативним ефектом. Це, перш за все, ОПК та аерокосмічна галузь як основа безпеки й експорту; глибока переробка аграрної сировини всередині країни для створення більшої доданої вартості; будівництво нової, децентралізованої енергетики на основі ВДЕ та малих АЕС; а також розвиток виробництва сучасних будівельних матеріалів для самої відбудови.

Четвертий і всеохоплюючий стовп це цифрова інтеграція до ЄС. Цей принцип пронизує всі інші напрямки. Кожен новий міст, завод чи закон одразу проєктується за стандартами та регламентами ЄС. Усі фінансові потоки та етапи відбудови є абсолютно прозорими завдяки цифровим інструментам. Пріоритет надається будівництву інфраструктури, що фізично «зшиватиме» Україну з ЄС від євроколії до енергетичних інтерконекторів. Таким чином, сам процес відновлення стає найпотужнішим і практичним інструментом вступу

до ЄС, роблячи європейське майбутнє України незворотним.

Відтак, ефективність запропонованої моделі «Смарт-реконструкції на основі територіальних громад» прогнозується як висока, однак її успіх слід вимірювати не лише у зростанні ВВП, а в комплексному впливі на економіку, суспільство та державні інституції. За умови реалізації трьох фундаментальних рівнів: безпекового, макрофінансового та інституційного модель здатна забезпечити не просто відновлення, а якісний цивілізаційний стрибок для України.

В економічному вимірі ефективність моделі полягає у переході від сировинної до високотехнологічної економіки. Акцент на прозорості та верховенстві права, посилений децентралізацією, створює сприятливий клімат для залучення ПІІ у пріоритетні сектори з високою доданою вартістю, такі як: ОПК, сільське господарство та енергетичне машинобудування. Це, у свою чергу, забезпечить стале економічне зростання, покращить торговельний баланс та підвищить стійкість економіки до зовнішніх шоків.

Водночас розкривається потужна соціальна ефективність моделі, оскільки підхід «знизу-вгору», де територіальні громади самі визначають пріоритети відбудови, зміцнює соціальну згуртованість, підвищує довіру до влади та запобігає регіональним диспропорціям. Фокус на людському капіталі, зокрема на перекваліфікації ветеранів та ВПО, робить це зростання інклюзивним, інтегруючи найбільш вразливі групи населення в нову економіку та запобігаючи соціальній напрузі.

В інституційному плані модель працює як практичний інструмент євроінтеграції, коли кожен новий об'єкт чи процес одразу відповідає стандартам ЄС, разом із цифровою прозорістю, не лише знижує корупційні ризики, а й прискорює реальну інтеграцію України в європейський простір, зміцнюючи спроможність місцевого самоврядування.

Однак ефективність цієї моделі залежить від управління критичними ризиками. Її може звести нанівець непослідовність у проведенні судової та антикорупційної реформ, що миттєво зруйнує довіру інвесторів. Іншими загрозами є брак адміністративної спроможності на місцях, ризик політичного популізму та довгострокове виснаження людського капіталу через війну. Таким чином, пропонується модель є не так фінансовим, як управлінським викликом, успіх якого лише на 20% залежить від обсягу фінансування і на 80% – від якості інституцій та довіри.

Висновки. Машинобудівний комплекс України, володіючи значним історичним, сировинним та кадровим потенціалом, зазнав нищівного системного удару внаслідок повномасштабного вторгнення. Це проявилось не лише у прямих фізичних збитках, а й у руйнуванні виробничих та логістичних ланцюгів, а також у виникненні критичного дефіциту людського капіталу, що поставило підприємство машинобудівної галузі у кризовий стан.

Проте, аналіз доводить, що шлях до відродження лежить не через відновлення застарілої довоєнної структури, а через реалізацію нової філософії відбудови. Запропонована модель «Смарт-реконструкції на основі територіальних громад» є комплексною та адекватною відповіддю на ці виклики. Вона поєднує стратегічне фокусування на пріоритетних галузях з високим мультиплікативним

ефектом (ОПК, енергетичне, аграрне та транспортне машинобудування) із децентралізованою ініціативою громад та пріоритетом інвестицій у людину та інновації.

Успіх моделі ґрунтується на трьох компонентах: надійних гарантіях безпеки, макрофінансової стабільності та дієвих інституцій, що забезпечують верховенство права. Реалізація цього підходу дозволить не просто компенсувати завдані збитки, а й здійснити якісний стрибок – трансформувати українське машинобудування на високотехнологічний, конкурентоспроможний сектор, глибоко інтегрований у європейські ринки.

Таким чином, повоєнне відновлення галузі є не тільки фінансовим, як управлінським викликом, де ключовим фактором успішного розвитку стає не обсяг інвестицій, а якість інституцій, прозорість та довіра, управлінська маркетингова стійкість.

Бібліографічний список

1. Ukraine rapid damage and needs assessment (RDNA4). URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf>
2. Система управління публічними інвестиціями. DREAM. URL: <https://dream.gov.ua/ua>
3. Mohylevska O. Role of marketing mechanisms in the business activity of an industrial enterprises. *Scientific Foundations in Economics and Management: collective monograph / Kovalenko V., Lyutyy I., Zatonatska T., etc.* International Science Group. Boston. USA: Primedia eLaunch, 2022. 653 p. pp. 506–512. DOI: <https://doi.org/10.46299/ISG.2022.MONO.ECON.1>
4. Могилевська О.Ю., Павловський С.А., Слободяник А.М. Концептуальні основи розвитку людських ресурсів в умовах діджитал-трансформації та інноваційного розвитку промислового сектору економіки. *Перспективи розвитку управлінських систем у соціальній та економічній сферах України: теорія і практика: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Київ. Київський столичний університет ім. Бориса Грінченка. 13 листопада 2024 р. С. 456–463.
5. Могилевська О.Ю., Романова Л.В., Дачій О.І. Концепція формування маркетингової системи як фактора стійкого розвитку промислових підприємств: монографія. Київ, КиМУ. 2021. 462 с.
6. Ніценко В.С. Технічне оснащення сільськогосподарських товаровиробників. *Аграрний вісник Причорномор'я*. 2005. № 27. С. 46–49.
7. Єременко В.В. *Проблеми сучасного розвитку машинобудування в Україні. Розвиток європейського простору очима економічні, соціальні та правові аспекти*. 2016. С. 513–516. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/13726/1/Єременко_тезиси.pdf
8. Державська А.В., Круш П.В. Сучасний стан галузі машинобудування та тенденції її розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 21. Частина 1. С. 69–73.
9. Соколова Л.В., Стойка О.В. Сучасний стан машинобудування України та тенденції його розвитку за умов незбалансованої економіки. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.11.5>
10. Ходирева О. Сучасний стан та проблеми розвитку машинобудівних підприємств України. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 1. С. 227–238. DOI: <https://doi.org/10.35774/econan2021.01.227>
11. Пігуль Н.Г., Пігуль Є.І. Сучасний стан та перспективи розвитку машинобудівного комплексу України. *Економіка та суспільство*. 2018. № 15. URL: <http://economyandsociety.in.ua>
12. Сокотун Г.О. Конкурентоспроможність машинобудівних підприємств України у порівнянні з іноземними. *Ефективна економіка*. 2013. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2404>
13. Сакун Л.М., Веденіна Ю.Ю., Сухомлин Л.В., Цимбал О.С. Формування стратегії антикризового управління на підприємствах машинобудування в умовах змін. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 5. То 2. С. 35–40. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5\(2\)-5](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5(2)-5)
14. Ніценко В.С. Контролінг в антикризовому управлінні на машинно-технологічних станціях. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2007. № 13. Том 9. С. 140–149.

References

1. Ukraine rapid damage and needs assessment (RDNA4). Available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf>
2. Systema upravlinnia publichnymy investytsiamy. DREAM. Available at: <https://dream.gov.ua/ua>
3. Mohylevska O. (2022). Role of marketing mechanisms in the business activity of an industrial enterprises. *Scientific Foundations in Economics and Management: collective monograph / Kovalenko V., Lyutyi I., Zatonatska T., etc.* International Science Group. Boston. USA: Primedia eLaunch, 653 p. pp. 506–512. DOI: <https://doi.org/10.46299/ISG.2022.MONO.ECON.1>
4. Mohylevska O.Iu., Pavlovskiy S.A., Slobodianyk A.M. Kontseptualni osnovy rozvytku liudskykh resursiv v umovakh didzhytal-transformatsii ta innovatsiinoho rozvytku promyslovoho sektoru ekonomiky. *Perspektyvy rozvytku upravlinskykh system u sotsialnii ta ekonomichnii sferakh Ukrainy: teoriia i praktyka: materialy VIII Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii.* Kyiv. Kyivskiy stolychnyi universytet im. Borysa Hrinchenka. 13 lystopada 2024 r. S. 456–463.
5. Mohylevska O.Iu., Romanova L.V., Datsii O.I. (2021). Kontseptsiiia formuvannia marketynhovoï systemy yak faktora stiikoho rozvytku promyslovykh pidpriemstv: monohrafiia. Kyiv, KyMU. 462 s.
6. Nitsenko, V.S. (2005). Technical equipment of agricultural producers. *Ahrarnyj visnyk Prychornomor'ia.* № 27. pp. 46–49.
7. Yeremenko, V.V. (2016). Problems of the modern development of mechanical engineering in Ukraine. *Rozvytok ievropejs'koho prostoru ochyma molodi: ekonomichni, sotsial'ni ta pravovi aspekty.* pp. 513–516. Available at: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/13726/1/Eremenko_tezysy.pdf
8. Derzhavs'ka, A.V., Krush, P.V. (2018). The current state of the mechanical engineering industry and its development trends. *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu.* Issue 21. Part 1. pp. 69–73.
9. Sokolova, L.V., Stojka, O.V. (2019). The current state of mechanical engineering in Ukraine and trends in its development under the conditions of an unbalanced economy. *Efektivna ekonomika.* № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.11.5>
10. Khodyrieva, O. (2021). “Current state and problems of development of machine-building enterprises of Ukraine”. *Ekonomichnyj analiz.* Vol. 31. № 1. pp. 227–238. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.01.227>
11. Pihul', N.H., Pihul', Ye.I. (2018). The current state and prospects for the development of the machine-building complex of Ukraine. *Ekonomika ta suspil'stvo.* № 15. Available at: <http://economyandsociety.in.ua>
12. Sokotun, H.O. (2013). Competitiveness of machine-building enterprises of Ukraine in comparison with foreign ones. *Efektivna ekonomika.* № 10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2404>
13. Sakun, L.M., Viedienina, Yu.Yu., Cukhomlyn, L.V., Tsymbal, O.S. (2021). Formation of an anti-crisis management strategy at machine-building enterprises in conditions of change. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu.* № 5. Vol. 2. pp. 35–40. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5\(2\)-5](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5(2)-5)
14. Nitsenko, V.S. (2007). Controlling in anti-crisis management at machine-technology stations. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia.* № 13. Vol. 9. pp. 140–149.